

Se strinjate

Ali se moramo v Sloveniji bati policije

Dean Zagorac

Temeljni politični problem svobodne družbe je problem izvajanja nadzora nad javnim monopolom nad silo. Pogoji za vse ostale svobode – svobodo govora, združevanja, vere, politične akcije – je, da je samovoljno in muhasto policijsko delovanje obrzdano. Varnost posameznikovega doma in osebe je temelj, brez katerega svoboda ni mogoča.¹

Ob vse pogostejšem omenjanju policijskega nasilja in mučenja, tako v sredstvih množičnega obveščanja kot tudi v strokovnih krogih, je videti, da se "čas nedolžnosti", ko je slovenska policija veljala za eno izmed vzornejših, vsaj kar se tiče spoštovanja človekovih pravic, bliža koncu. Toda ali je od osamosvojitve naprej slovenska policija bila res korektna do državljanov? Ali se je policijsko nasilje res razširilo šele pred kratkim? Predvsem pa – in to je najpomembnejše – ali se bomo morali v prihodnje bati varuhov reda?

Mednarodna nevladna organizacija Amnesty International na podlagi te-

meljitih raziskav iz zadnjih nekaj let ugotavlja, da mučenje v svetu postaja vedno bolj razširjeno, hkrati pa javnomnenjske raziskave kažejo, da med ljudmi zavest o obstoju tega pojava upada. Ta dva nevarna trenda sta bila poglavitni razlog, da je organizacija sprožila svetovno enoletno kampanjo proti mučenju. Mučenje tukaj razumemo predvsem kot pravno kategorijo, kar med drugim pomeni, da je storilec lahko samo uradna oseba. Amnesty International beleži primere mučenja v več kot 150 državah sveta, medtem ko je ta huda kršitev človekovih pravic sistematična in široko razširjena v kar 70 državah. Zavedanje javnosti o obstoju mučenja je v zadnjih letih upadlo predvsem zato, ker glavne žrtve niso več vidni predstavniki družbe, denimo politični zaporniki ali disidenti, temveč "navadni zločinci". Poleg tega je v nekaterih državah mučenje tako razširjeno, da ga tako žrtve kot javnost dojemajo kot normalen del policijskega postopka. Na pojav, ki ga v organizaciji imenujejo kuga sodobnega časa, niso imune niti zahodne države oziroma tiste, ki veljajo za tradicionalno demokratične ali pa se vsaj tako deklarirajo.

Da bi opozorila javnost na vedno bolj perečo problematiko, je tudi slovenska sekcija Amnesty International organizirala vrsto aktivnosti. V eni izmed teh je na okrogli mizi zbrala glavne strokovnjake s področja kazenskega prava

¹ Konrad G. Paulsen: *The Exclusionary Rule and Misconduct by the Police*. V: Claude R. Sowle, ur.: *Police Power and Individual Freedom*, 1962.

in problematike mučenja oziroma policijskega nasilja. Sodnik Evropskega sodišča za človekove pravice v Strassbourgu in nekdanji član Odbora Združenih narodov proti mučenju dr. Boštjan M. Zupančič, strokovnjak za kazensko pravo mag. Goran Klemenčič, namestnik varuha človekovih pravic Slovenije Aleš Butala, predstavnica Svetovne organizacije proti mučenju Johanna MacVeigh, predavatelj na visoki policijski šoli Pavel Čelik in dr. Niels Uldriks z Univerze v Utrechtu so občinstvu z različnih vidikov predstavili problem mučenja.

Amnesty International že vrsto let ugotavlja posamezne primere policijskega nasilja tudi v Sloveniji, vendar ta praksa pri nas nikakor ni splošno razširjena ali celo sistematična. Kljub temu je v zadnjem letu ali dveh mogoče opaziti porast primerov policijskega nasilja. Relativno redkost takih primerov pri nas bi lahko pojasnili z dejstvom, da je Slovenija še mlada država, ki ima mlado, še dokaj nesamozavestno policijo. Vendar mag. Klemenčič opozarja, da bo "v prihodnje samozavest slovenske policije, ki je slabo seznanjena s svojimi pooblastili, naraščala, to pa bo povzročilo vse številnejše prekoraitve pooblastil".

Kljub temu da mučenje pri nas ni razširjeno, posamezni primeri policijskega nasilja niso zanemarljivi. Še več, upam si trditi, da so posledica mešanice nedodelanih pravnih mehanizmov, ki bi posameznika v odnosu z uradnimi osebami morali varovati pred takšnim ravnanjem in pomanjkljivim izobraževanjem policistov o človekovih pravicah. "Kazenski postopek mora zagotoviti, da kakršno koli

mučenje, ki ga osumljenec oziroma obdolženec omeni pred preiskovalnim sodnikom, avtomatično izzove, da tožilec sproži preiskovalni postopek, da bi se stvari razčistile," je na okrogli mizi opozoril dr. Boštjan M. Zupančič. Ravno zato, ker tega v naši zakonodaji ni, je prišlo do primera Rehbock. Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu je namreč novembra lani ugotovilo, da so slovenske oblasti v primeru Ernsta Rehbocka med drugim kršile določbo Konvencije Sveta Evrope o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki prepoveduje mučenje. Gre za nemškega državljanca, ki so ga policisti slovenjegraške policijske uprave ob aretaciji leta 1995 telesno poškodovali. Takšna razsodba evropskega sodišča je Slovenijo postavila ob bok Turčiji, Franciji in Avstriji. Med 41 državami članicami Sveta Evrope so te skupaj s Slovenijo zaenkrat edine, za katere je evropsko sodišče ugotovilo obstoj mučenja oziroma policijskega nasilja.

To ni bila prva zaušnica, ki jo je na področju človekovih pravic dobila naša država. Že spomladi leta 2000 je Odbor Združenih narodov proti mučenju v obravnavi poročila Slovenije o izvajanju Konvencije ZN proti mučenju našo državo opozoril na policijsko nasilje in nevzdržne razmere v Domu za odstranjevanje tujcev v Ljubljani. Neki drugi odbor Združenih narodov, proti rasni diskriminaciji, je le nekaj mesecev zatem prišel do podobnih ugotovitev. Videti je, da se s tem zgodba šele začneja. Strokovnjaki Evropskega odbora za preprečevanje mučenja pri Svetu Evrope bodo namreč, tako kot pred nekaj leti, ponovno vzeli pod

DEAN ZAGORAC

drobnogled slovenske policijske postaje in zapore.

Glede normativnega brzdanja uporabe policijske sile velja omeniti, da v kazenskem zakoniku Slovenije ni mogoče najti zločina mučenja. To ne pomeni, da mučenje pri nas ni kaznivo, saj ga zajemajo nekatere druge določbe, kot je, denimo, povzročitev telesne poškodbe, a kljub temu je opredelitev mučenja kot posebnega zločina dovolj pomembna, da se je ob to dejstvo obregnil tudi Odbor ZN proti mučenju. Potrebujemo torej popravke zakonodaje. Hkrati se moramo resno zamisliti nad odnosom policije do primerov prekrščitve pooblastil oziroma policijskega nasilja. Pred kratkim sta v javnosti odmevala dva primera. Prvi je policijsko pretepanje razgretih navijačev

na vlaku, ki so ga predstavniki policije komentirali na nacionalni televiziji. Po prikazovanju najbolj nasilnih prizorov je psiholog Ministrstva za notranje zadeve dr. Peter Umek na presenečenje vseh pojasnil, da je bilo "tisto, kar je sicer tako hudo za oči, ki niso vajene takega pogleda, v resnici le strokovna intervencija". Drugi je primer policista z bežigradske policijske postaje v Ljubljani. Na večkratno poročanje o njegovi neizmerni nasilnosti oziroma sadizmu v nekaterih medijih so se oblasti odzvale z ustanovitvijo posebne komisije, ki pa je zopet bila sestavljena zgolj iz uniformiranih organov pregona ("kadija te tuži, kadija te sudi"). Ravno zaradi slednjega ni presenetljivo, da komisija ni ugotovila, da bi bilo kaj narobe, ker je omenjeni policist občajnom poskušal s palci iztikati oči, ampak da je le brez podlage izdal ukaz o izpraznitvi lokala.

Kaj storiti? Nujno potrebno je tesnejše sodelovanje med represivnimi organi in inštitucijami v družbi, ki imajo s problematiko človekovih pravic največ prakse in znanja. Nevladne organizacije in drugi predstavniki civilne družbe lahko ponudijo širok spekter znanj s področja varovanja in uresničevanja človekovih pravic – od izobraževanja do ustreznih pravnih rešitev. Takšno sodelovanje sploh ni nekaj ne navadnega in še manj neuresničljivega, saj je marsikje v zahodnem svetu že utečena praksa. Nazorne primere takšnega sodelovanja najdemo že v naši neposredni bližini. Odgovor avstrijskih oblasti na ostro poročilo Evropskega odbora proti mučenju v začetku devetdesetih let je bil, da so vse pomembnejše predstavnike svojega represivnega

aparata skupaj s predstavniki nevladnih organizacij za en teden "zapre" v odročni grad z nalogo, naj skupaj poiščejo učinkovito rešitev problema prepogostih prekoračitev pooblastil. Čeprav slovenske oblasti nevladne organizacije še vedno prepogosto dojemajo kot svoje nasprotnike, so tudi pri nas že bili storjeni prvi koraki v smeri tesnejšega sodelovanja.

Tisto, kar bi poleg ustrežnejše normativne ureditve dalo najbolj kakovostne in trajnejše rezultate, pa je predvsem razširjeno in sistemizirano izobraževanje o človekovih pravicah in osveščanje javnosti o mejah zasebnosti oziroma telesne celovitosti, čez

katere oblast nikakor ne sme stopiti. Od političnih strank na oblasti je odvisno, kako se bo do nas obnašala policija, saj je izvršna oblast tista, ki organom pregona postavlja vodstvo, določa doktrino ter piše pravilnike in kodekse. Javnost pa lahko, če ne na lastni koži, izve, kako ustrezna je ta politika in koga ščiti, prek sredstev javnega obveščanja. Samo osveščena javnost bo na volitvah znala pravilno odgovoriti na ravnanje policije.

(Mnenje, izraženo v prispevku, je avtorjevo in ne odraža nujno tudi stališča organizacije Amnesty International.)

Boštjan Dvořák se je rodil leta 1971 v Kopru in do leta 1984 živel v Piranu ter tam obiskoval osemletko. Septembra 1984 se je z materjo in sestro preselil k očetu v Ulm, kjer je obiskoval klasično gimnazijo in na njej leta 1991 maturiral. Vpisal se je na primerjalno jezikoslovje in klasično filologijo na univerzi v Tübingenu ter leta 1993 na komparativistiki, leta 1994 pa še na klasični filologiji opravil državni izpit. Pred dvema letoma je zaključil redni študij z magisterjem iz klasične filologije in primerjalnega jezikoslovja. Trenutno je doktorand in raziskuje razvoj očipvejščine v zadnjih sto petdesetih letih (v tesni povezavi z Irenejem Friderikom Barago). Ukvarja se tudi z zoologijo (metulji), botaniko (drevesa), filozofijo in politiko.